

МЕТОДЕ ПРОДИЧНОГ ВАСПИТАЊА

(и укратко обнављање принципа породичног васпитања)

Породично васпитање подразумева специфичне методе деловања, ради испуњења својих задатака и циљева. Универзални поступци, начини, не постоје. Које ће поступке изабрати родитељ, зависи од многих фактора, како оних који делују унутар породице тако и оних који су под утицајем спољашњих чинилаца, али свакако подразумева коришћење најуспешнијих. Најчешће методе породичног васпитања су (према Кука, 2008: 20):

- Метода уверавања и убеђивања

- широко прихваћена метода; потребна је што потпунија аргументација; што више очигледног и конкретног и систематичност у току разговора; средства ове методе су: објашњење (упућивање на аргументе којима се указује на прави проблем и шта желимо да се промени),
- указивање на узроке појаве (представља откривање последица неког поступка, у виду одговорности, боље сагледавање последица...),
- стицање искуства уверавањем (навођење позитивних примера социјаног окружења, као и негативних, са образложењем које доводи до увиђања стварних узрока и последица, без примене грубости).

- Метода вежбања и навикавања

- вежбањем се развијају одређене навике и вештине, уз контролу спречавања непожељног;
- навикавање се постиже упорним понављањем, вежбањем одређених активности, како би их дете усвојило као „аутоматизоване радње”, што навике и јесу по дефиницији;
- вежбањем се дете подржава и охрабрује да развије механизме самоконтроле који ће му користити за успешнији развој;
- са овом методом треба започети што раније, јер је лакше створити нову навику, него исправљати стару;

- садржај навикавања, осим свакодневног животног контекста, су и здравствене, хигијенске и културне навике; средства ове методе су:
- стабилни систем правила, тзв. „кућни ред” регулисан дневним планом дужности, које попримају рутински карактер (према Спасојевић, 2011: 206),
- лични пример родитеља (ниједна оријентација детета се не може усвојити, ако нема модела за идентификацију),
- позитивни узори у понашању у непосредном окружењу (у питању су особе код којих родитељи често немају објективност, не познају је довољно добро; виде се само оне особине које се манифестују на први поглед; проблем настаје када деца уоче и лоше стране оваквих особа).

- Метода подстицања и храбрења

- веома позитивно оријентисана метода као подршка у развоју, а не присиљавања;
- то су најбољи покретачи промена;
- потребно је добро познавање детета и његових могућности и интересовања;
- заснована на јакој жељи сваке личности за афирмацијом.

Средства ове методе су: похвала и признање, обећање („најава могућности неког уступка” (Спасојевић, 2011: 208), јер очекивање награде на крају неког циља покреће дете на активнији однос; најбоље је кад је иницирано од стране детета, па је то нешто дуго прижељкивано), награда (уско везана са обећањем, али је треба користити пажљиво, јер лако прераста у куповину наклоности детета; добијају на вредности када нису честе, па самим тим дуго очекиване), такмичење (у оквиру породице, се користи индивидуално за поређење садашњих са претходним постигнућима детета за одређену активност; у оквиру колектива се највише користи у вршњачким групама).

- Метода спречавања

- користи се када родитељи желе да спрече негативно понашање детета и развој нежељених особина и склоности; мада неки родитељи ово могу погрешно да протумаче, па спречавају оно што по њиховом мишљењу може да штети и тако спрече тренутно, али на дугорочном плану се то покаже да и није било добро);

- нагласак треба да је на објашњавању и што конкретнијем доказивању погрешног;
- као и какве све негативне последице могу проистећи;

Средства ове методе су:

- „надзор (има превентивни карактер),
- примедбе, опомене или упозорења (имају за циљ да укажу на погрешно и укажу на исправно),
- критика (снажно средство спречавања поткрепљено недвосмисленим чињеницама и аргументима, препоручљиво је користити је у „четири ока”),
- забрана (средство којим се на неко време одузима право на игру, на неку улогу; увек се морају имати у виду саме особине детета и како ће оне деловати на дете),
- казна (најснажније средство, често прераста у физичко кажњавање; санкције морају да постоје, када само речима не може да се исправи или спречи погрешно, али она мора бити логична последица)“ (Кука 2008:74).

<ul style="list-style-type: none"> - научна знања, чињенице, подаци, систем вредности, - директне поуке, савети, упозорења, објашњења, - примери и идеали из живота, историје, литературе, филма, уметности, - живот и рад у колективу, - критика и самокритика, - укључивање васпитаника у збивања... 	<ul style="list-style-type: none"> - практично учешће у раду, - понављање и вежбање наученог, - придржавање режима живота и рада, - добра организација васп. процеса, - пуна активност у колективу, - преузимање и испуњавање обавеза, исправљање грешака, итд.
убеђивање и уверавање	вежбање и навикавање
подстицање	спречавања
<ul style="list-style-type: none"> - одобравање, подстицање речима, признања, похвале, обећања, - примери из живота, литературе, уметности, идеали, - награде, - такмичења, - посебне дипломе, повелје, писане похвалнице и сл. 	<ul style="list-style-type: none"> - примедба, приговор, замерка, - индивидуална критика, критика пред колективом и критика колектива, - јавно мњење у колективу, - контрола рада и понашања, - захтеви, забране, наређења, - казне, итд.

Слика 1 – Шематски приказ опште методе и средства васпитања

Први принцип породичног васпитања је поштовање личности детета да би се остварила сврха овог васпитања. „Нема развоја ако нема активности детета и неће се потенцијал добијен наслеђем развити. Па, тако, деловање детета на властити развој, постаје драгоцен чинилац развоја личности“ (Спасојевић, 2011: 192). Овде је реч о уравнотежавању односа родитеља и детета, брижљиво саслушати шта мисли, уважавати предлоге, охрабривати га да делује. Само у таквом позитивном окружењу је могуће да дете развије склоност ка сарадњи, самосталност и одговорност.

Принцип равноправности подразумева потпуну ангажованост и третирање детета као равноправног члана ради укључивања у живот и рад породице. Овим принципом код детета се стиче свест о сопственим могућностима, ствара слика о себи, стичу се самосталност и самопоуздање. Без принципа међусобног поверења између родитеља и детета немогуће је васпитно утицати на дете. Поверење је основна вредност снаге породичних односа. Родитељ у таквим породицама континуирано прати развој детета и његова постигнућа и у складу са њима делује позитивно кроз сарадњу и планиране активности у којима се то реализује.

Принцип јединства утицаја чланова породице представља уједначеност у ставовима и деловању оба родитеља као најбитнији осећај сигурности и тоpline дома. „Оствареност се види кроз брзо споразумевање родитеља и детета у било којој ситуацији и када проблем једног члана дотиче све остале чланове те породице и заједнички долазе до решења“ (Јанковић, 2010: 95). Принцип доследности мора постојати да би дете могло да схвати шта се тражи од њега, који вид понашања је пожељан и да се ред мора поштовати за све. Доследност свих чланова породице у захтевима за развој личности детета, без присиле, се више односе на навикавање, а мање на исправљање неких облика понашања. Овим се деца уче „одговорности са јаним ограничењима, правилима понашања и обавезама.“ (Спасојевић, 2011: 195). Принцип индивидуализације подразумева индивидуални приступ сваком детету, поштујући различитости сваког детета понаособ. Свако је индивидуа за себе, па тако нема универзално применљивих поступака и мера. Пратећи овај принцип деца морају разумети васпитне мере, а родитељи да ли је она у складу са могућностима детета (како у промени понашања, тако и у дораслости детета задатку).

Не постоји универзална метода која даје успешне резултате у васпитању детета, већ успешна комбинација више различитих васпитних поступака које треба ускладити са карактеристикама личности детета. Свако дете је јединка за себе, али ипак имају сви нешто заједничко.